

Bielich, Mário

Nález vrcholnostředověkých pecí na polohe Selenec v Nitře

Archaeologia historica. 2014, vol. 39, iss. 2, pp. 689-699

ISSN 0231-5823 (print); ISSN 2336-4386 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130336>

Access Date: 14. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

NÁLEZ VRCHOLNOSTREDOVEKÝCH PECÍ NA POLOHE SELENEC V NITRE

MÁRIO BIELICH

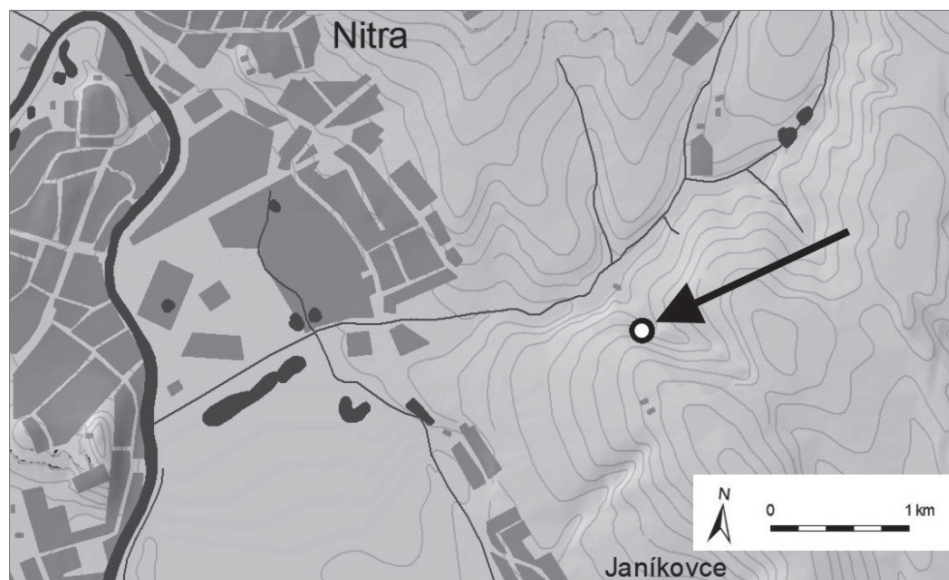
Abstrakt: Príspevok informuje o výsledkoch záchranného archeologického výskumu pri výstavbe rýchlostnej cesty R1 pri Nitre. Na polohe Selenec III., ktorá bola preskúmaná v roku 2010, sa zistilo osídlenie z obdobia vrcholného stredoveku. Z desiatich preskúmaných objektov predstavuje najzaujímavejšiu časť skupina štyroch klenbových pecí potravinárskej funkcie. Dve pece boli zahľbené do podlažia a dve mali nadzemné kupoly. Keramické nálezy, ktoré sú málo významné, datujú pece do 2. polovice 12. až začiatku 13. storočia, pričom zo zberu na lokalite pochádza aj medená minca byzantského typu Bela III. (1190–1240). Hospodárske zázemie treba priradiť k existujúcej osade, ktorá pravdepodobne ležala pri Seleneckom potoku.

Kľúčové slová: Slovensko – Nitra – zaniknutá osada – 2. polovica 12. až začiatok 13. storočia – sídliskové objekty.

Furnaces from the High Middle Ages at the Selenec Location, Nitra

Abstract: This contribution brings information about the results of rescue archaeological research carried out during the construction of the R1 motorway near Nitra. The Selenec III location investigated in 2010 yielded traces of a settlement from the High Middle Ages. Among the ten features explored, the most interesting part was a group of four vaulted furnaces for preparing food. Two furnaces were sunken and two had overground cupolas. Finds of pottery that are, however, of little significance, date the furnaces to the period between the second half of the 12th century and the early 13th century. Surface collection at the location has produced a copper coin of the Byzantine type of King Bela III (1190–1240). The economic hinterland belonged to a village that was probably situated along the Selenecký potok stream.

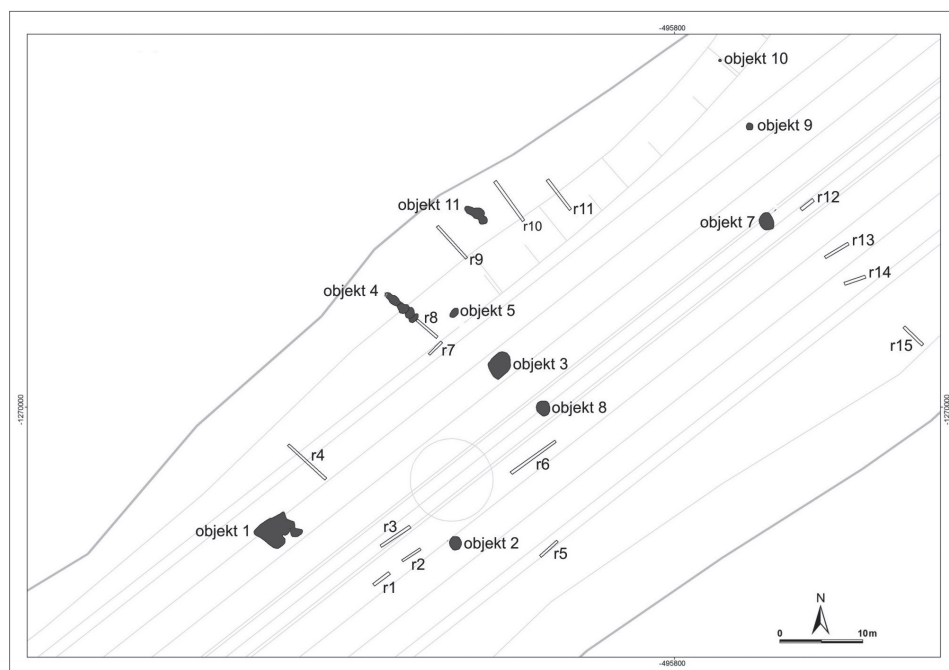
Key words: Slovakia – Nitra – defunct village – second half of the 12th century – early 13th century – settlement features.

Obr. 1. Lokalizácia lokality v rámci mesta Nitra. Autori M. Bartík, M. Bielich.

Abb. 1. Lokalisierung im Rahmen der Stadt Nitra. M. Bartík, M. Bielich.

Archeologická lokalita Nitra-Selenec predstavuje súčasť juhovýchodného katastra mesta Nitry, časti Chrenová, okr. Nitra (obr. 1). Terén je v tejto časti silne narušený pôdnou eróziou, ktorá prebieha na západnom svahu, smerom k Seleneckému potoku. Nadmorská výška skúmanej lokality sa pohybuje v rozpätí 313–318 m n.m. Vrstvu ornice tvorí hnedozem s prechodmi do černoze o mocnosti 20–30 cm, pod ňou sa nachádza farebné ílovité podložie. Pred výstavbou rýchlostnej cesty tu stál zmiešaný les. Z bezprostredného okolia stavby evidujeme viaceré významné archeologické lokality. Povodie Seleneckého potoka je bohaté na nálezy z praveku a stredoveku. Počas 50.–90. rokov minulého storočia boli na polohe Mikov dvor odkryté sídliskové štruktúry z mladšej doby kamennej, doby rímskej a včasného a vrcholného stredoveku (Fusek 1991, 289; Chropovský–Fusek 1985, 102). Počas výstavby rýchlostnej cesty R1 v roku 2009 sa na protiahlom svahu, označenom ako poloha Selenec I. a II., M. Gabulovou preskúmali sídliskové objekty z mladšej doby kamennej, jedna polozemnica s kamennou pecou v rohu z 9.–10. storočia a dve pohrebiská z konca 11. storočia (Gabulová 2012; Ruttkay a kol. 2013; Daňová–Ruttkay 2011).

Obr. 2. Plán lokality. Autori M. Bartík, M. Bielich.

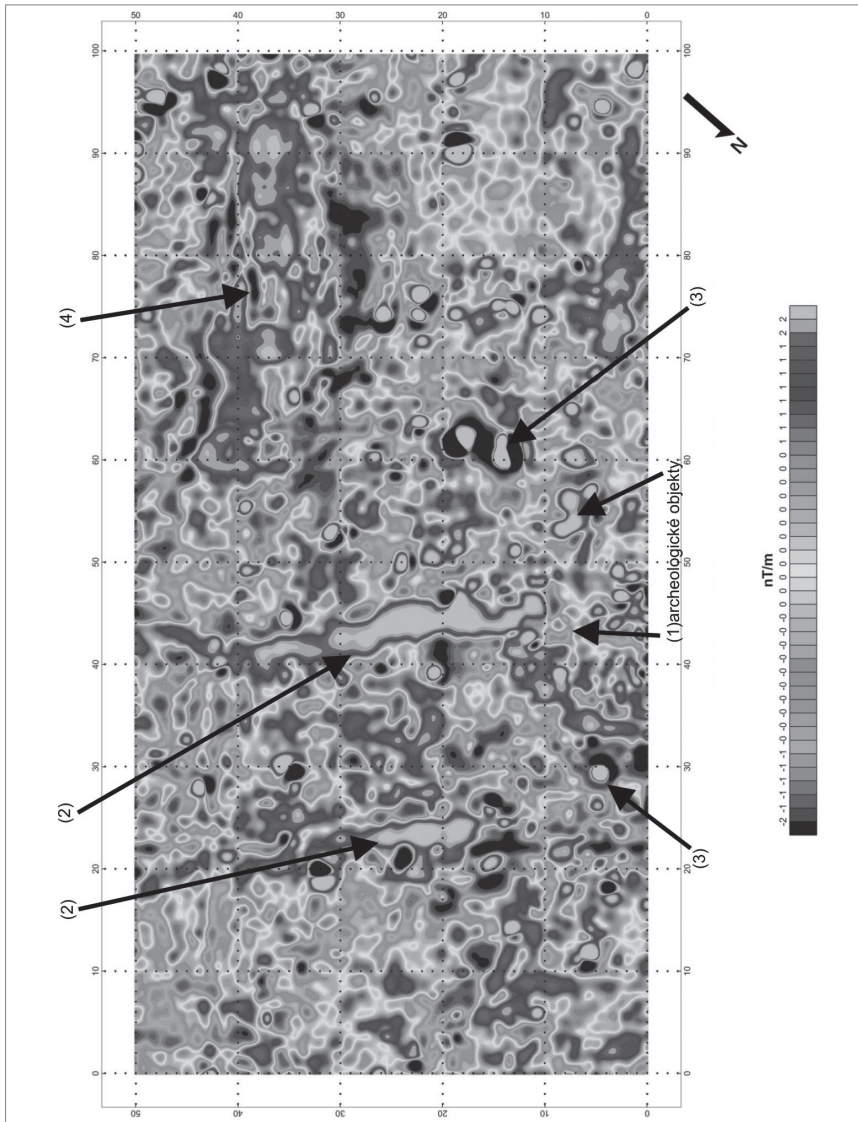
Abb. 2. Planskizze der Fundstelle. M. Bartík, M. Bielich.

Geofyzikálne meranie

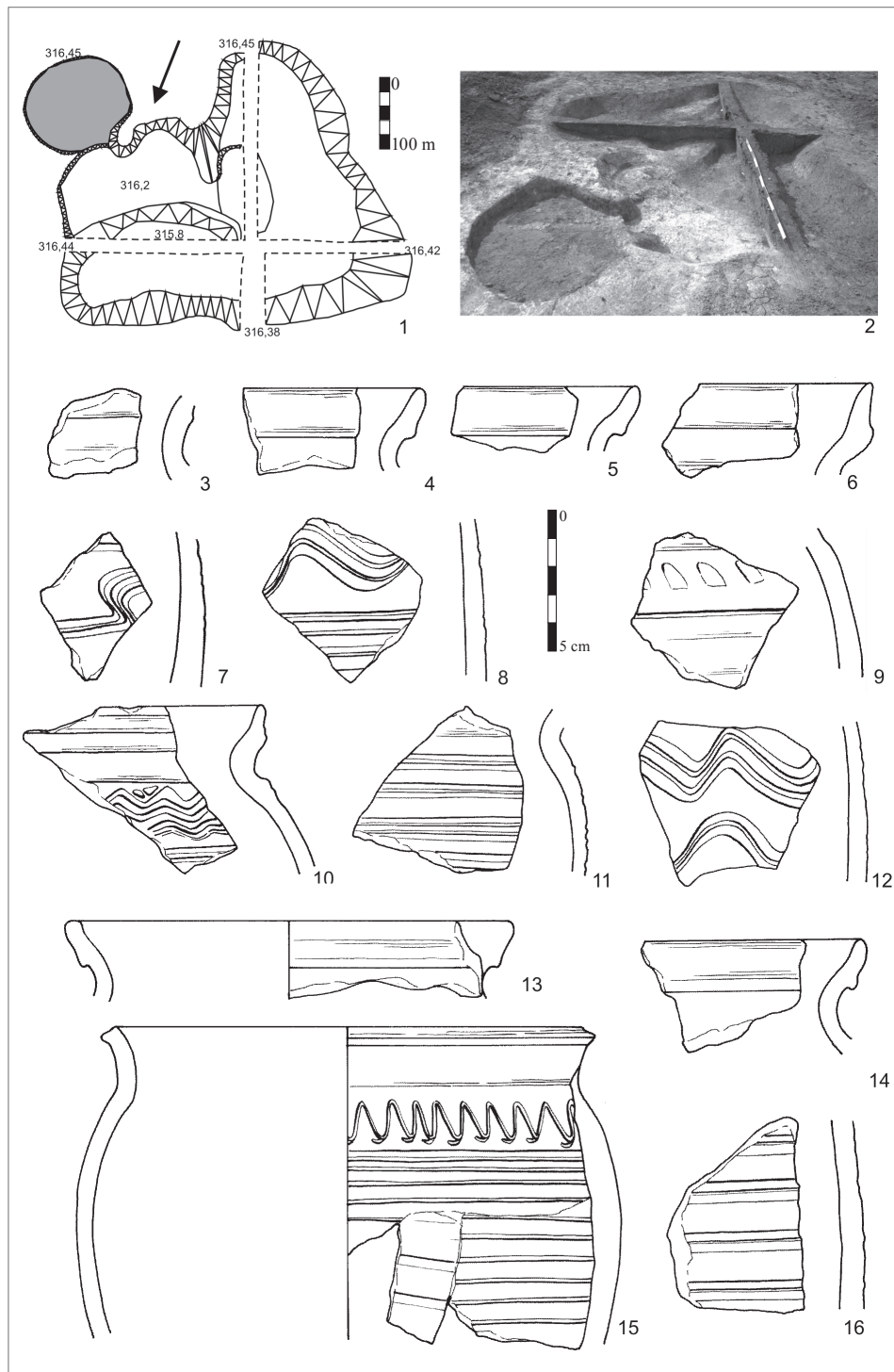
Po povrchovom prieskume a po sondáži zemným strojom sme na ploche rýchlostnej cesty R1 Nitra-Selenec uskutočnili geofyzikálne meranie. Meranie viedol J. Tirpák (2010). Na výslednej magnetickej mape vidíme tri typy lokálnych magnetických anomálií. Po prvé: symetrické magnetické anomálie, ktoré s veľkou pravdepodobnosťou indikujú archeologické objekty, dosahujúce hodnoty od -4 do 4 nT/m. Po druhé: lineárne magnetické anomálie indikujúce priebeh lineárnych archeologických štruktúr (priekopy, žľaby, terénne depresie) s hodnotami od -2 do 2 nT/m. Po tretie: magnetické anomálie, ktoré indikujú recentné železné predmety, dosahujúce hodnoty od -550 do 770 nT/m alebo nerovnosti terénu, ktoré vytvorili stavebné stroje, dosahujúce hodnoty od -3 do 3 nT/m. Pri interpretácii výsledkov magnetického merania sú zvýraznené

len anomálie, u ktorých sa predpokladalo, že ich zdrojom sú archeologické objekty a anomálie označené čiernou farbou s veľkou pravdepodobnosťou indikujú nerovnosti terénu, ktoré vytvorili stavebné stroje (obr. 3).

Archeologickým výskumom zmienenej lokality sa preskúmala plocha 6 000 m². Vrstva hnedozeme sa mechanicky odstránila zemným strojom, pretože obrysy archeologických objektov bolo možné postrehnúť až na úrovni farebne sfarbeného ílovitého podlažia. Z týchto objektov sa zachovali iba spodné zahĺbené časti. Preskúmalo sa jedenásť sídliskových objektov. Jeden objekt je praveký a desať objektov je vrcholne stredovekých (2. polovica 12. – začiatok 13. storočia). Praveký objekt (objekt 7) obsahoval väčšie množstvo mazanice a zlomky pravekej keramiky, pričom z chronologického hľadiska ide o mladšiu až neskorú dobu kamennú. Bližšie datovanie nie je možné. Pri terénnom prieskume polohy detektorom kovov sme vo vrstve ornice objavili medenú mincu byzantského typu uhorského panovníka Bela III. (určil J. Hunka).

Obr. 3. Geofyzikálne meranie. Autori J. Tirpák, M. Bielič.
Abb. 3. Geophysikalische Messung. J. Tirpák, M. Bielič.

Obr. 4. 1 – objekt 1. Kresba M. Bielich; 2 – objekt 1. Foto M. Bielich; 3–16 – výber keramiky.

Abb. 4. 1 – Objekt 1. Zeichnung M. Bielich; 2 – Objekt 1. Foto M. Bielich; 3–16 – Keramikauswahl.

Objekt 1 – sídliskový objekt s pecou v rohu

Objekt je situovaný v juhozápadnej časti skúmanej plochy. Ide o obdĺžnikový objekt s kupolou pece v juhovýchodnom rohu a s predpecnou jamou. Rozmery objektu boli 500 × 400 cm. Dno pece malo približne kruhový tvar s priemerom približne 180 cm. Celá plocha bola vysypaná zlostkami keramických nádob hrncovitých typov. Ide o vymazanie dna pece zlostkami keramiky. V zásype predpecnej jamy boli objavené aj fragmenty prepálených uhlíkov. Ústie pece bolo široké približne 50 cm (obr. 4:1, 2).

Objekt 2 – sídliskový objekt – samostatná pec

Po začistení plochy sa v južnej časti zachytil kruhový útvar s prepálenými mazanicovými okrajmi. Uskutočnili sme priečny zisťovací rez. V profile sa vyrýsoval kupolovitý objekt. Po plastickom vybratí sme zistili, že ide o zvyšok kupoly pece, ktorej predpecná jama sa nachádzala v severozápadnom smere, ale bola zničená eróziou pôdy. Na dne pece sa nachádzalo malé množstvo keramiky (3 črepy). Priemer dna pece bol približne 170 cm.

Objekt 3 – sídliskový objekt hospodárskej funkcie – odpadová jama

V strede skúmanej plochy sme zachytili väčší sídliskový objekt hospodárskeho charakteru. Dĺžka objektu bola 325 cm a šírka 280 cm. Objekt bol zahĺbený 60–80 cm. V rámci jeho výplne sa vyskytovali črepy z vrcholnostredovekej keramiky.

Objekt 4 – sídliskový objekt – pec

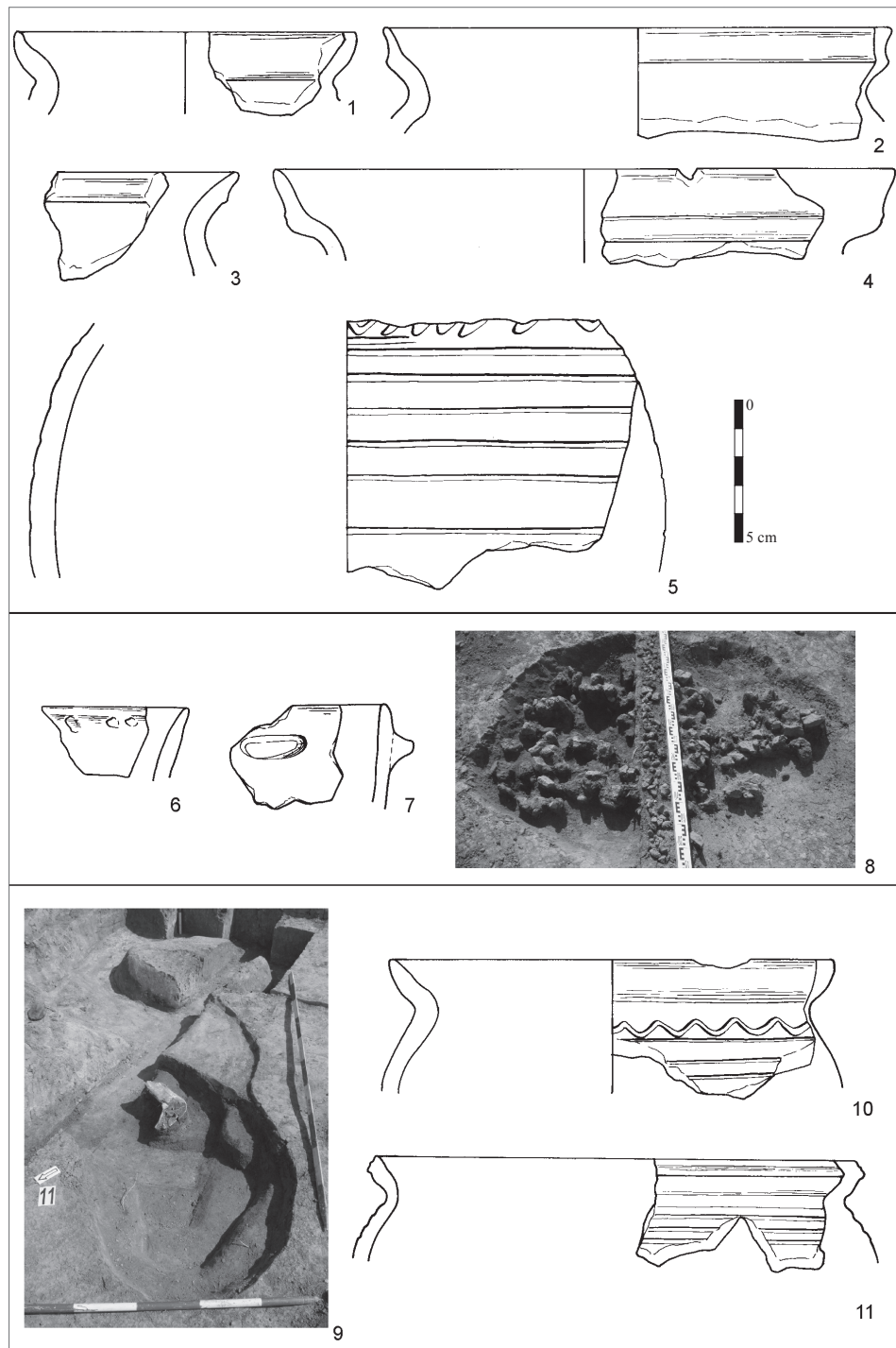
Pri ručnom začistení sa v strede plochy vyrýsoval menší tmavý fľak ľadvinkovitého tvaru. Následne sme v línii dlhšej osi objektu realizovali rez za účelom zistenia jeho stratigrafických pomerov. Ukázalo sa však, že objekt v smere juhovýchod prudko klesá. Postupne sme plasticky odkryli tri mazanicové červené prepálené kupoly, ktoré boli zahĺbené do žltého sprašového podložja. Po začistení sme identifikovali predpecnú jamu s jedným schodíkom a tri kupoly. Ide o postupné rozširovanie pece v krátkom časovom horizonte. Jednotlivé kupoly boli postupne zasekávané do spraše. Predpecná jama mala dĺžku 200 cm a maximálnu šírku okolo 100 cm. Jednotlivé dna pecí mali oválny tvar, pričom sa ich šírka pohybovala od 120 do 140 cm (obr. 7:1, 2, 3). Pec 1 mala šírku 150 cm a hĺbku 100 cm. Pec 2 mala šírku 150 cm a hĺbku 80 cm. Pec 3 bola najmenšia, mala šírku 125 cm a hĺbku len 50 cm. V priestore predpecnej jamy bola zachytená vrstva popola, ktorá súvisí s vymetáním pece. V zásype predpecnej jamy sa nenachádzal žiadny keramický materiál. Zlomky hrncovitých nádob sme našli len na druhom (prostrednom) dne pece (obr. 6). Analogická sústava dokonca až 13 pecí v dvoch radoch bola preskúmaná v Bielovciach (objekt 25), kde ich autor zaraďuje k peciam na spracovanie potravín (Fusek 2000, 109–111, 128). Podobnú pec s tromi kupolami (obj. 8) preskúmal aj M. Ruttkey na sídlisku v Bajči (Ruttkey 2002, 260), pece sú tu datované do 11. storočia. S rovnakou situáciou sa stretávame aj v Mohelnici na severnej Morave (Goš 1982, 25–26), kde je daná sústava pecí datovaná na základe keramického inventára do 12.–13. storočia. Treba podotknúť, že v zásype týchto pecí sa našlo minimum keramiky, podobne ako aj v peciach zo Selenca.

Objekt 5 – sídliskový objekt nezistenej funkcie

Východne od objektu 4 sme zachytili menší sídliskový objekt z obdobia vrcholného stredoveku. Ide o plytkú oválnu jamu nezistenej funkcie, ktorá obsahovala iba niekoľko zlomkov bližšie nešpecifikovateľnej stredovekej keramiky.

Objekt 6 – sídliskový objekt nezistenej funkcie

Severne od objektu 5 sme zachytili menší kruhový objekt, ktorý sa na povrchu črtal veľmi nejasne. Následne sme v línii severozápad–juhovýchod realizovali zisťovací rez 9 za účelom zistenia jeho stratigrafických pomerov. V reze sme neobjavili žiadne nálezy. Ide pravdepodobne o zvyšok po sídliskovej jame nejasnej funkcie, priemer objektu je 50 cm a hĺbka do 20 cm.

Obr. 5. 1–5 – výber keramiky z objektu 1; 6–7 – výber pravekej keramiky z objektu 7; 8 – objekt 7. Foto M. Bielich; 9 – objekt 11. Foto M. Bielich; 10, 11 – výber keramiky z objektu 11.

Abb. 5. 1–5 – Keramikauswahl aus Objekt 1; 6–7 – Auswahl urzeitlicher Keramik aus Objekt 7; 8 – Objekt 7. Foto M. Bielich; 9 – Objekt 11. Foto M. Bielich; 10, 11 – Keramikauswahl aus Objekt 11.

Objekt 7 – sídliskový objekt odpadovej funkcie

Pri začisťovaní plochy zemným strojom UDS sme v severovýchodnej časti plochy zachytili väčší kruhový objekt, ktorý obsahoval väčšie množstvo mazanice. Po začistení sme zistili, že ide o pravekú sídliskovú jamu v pôdoryse približne kruhového tvaru s priemerom 220–250 cm. Bohužiaľ, objekt bol hlboký iba 30 cm, čo bolo spôsobené eróziou ornice a strojovým odťažaním vrchnejších vrstiev. V zásype sa nachádzalo veľké množstvo mazanice a niekoľko zlomkov pravekej keramiky (obr. 5:6–8).

Objekt 8 – sídliskový objekt nezistenej funkcie

V strede plochy sa pri ručnom začisťovaní vrysoval výrazný oválny objekt, južne od objektu 5. Následne sme v línii dlhšej osi objektu realizovali zisťovací rez za účelom zistenia jeho stratigrafických pomerov. Po zdokumentovaní situácie sme objekt plasticky vybrali. Obsahoval keramiky z obdobia vrcholného stredoveku. Zásyp tvorila čierna humusoidná hlina.

Objekt 9 – sídliskový objekt nezistenej funkcie

Pri ručnom začisťovaní plochy sa v jej severnej časti podarilo zachytiť dva menšie sídliskové objekty. Objekt 9 je menšia kruhová jama s priemerom 80 cm a hĺbkou do 25 cm. Výplň tvorila čierna humusoidná vrstva. Ide o sídliskovú jamu bližšie nešpecifikovanej funkcie.

Objekt 10 – sídliskový objekt – kolová jama

Severne od objektu 9 bola pri začisťovaní objavená samostatná kolová jama s priemerom 30 cm. Výplň objektu tvorila čierna humusoidná hlina. Jama mala na povrchu kruhový tvar.

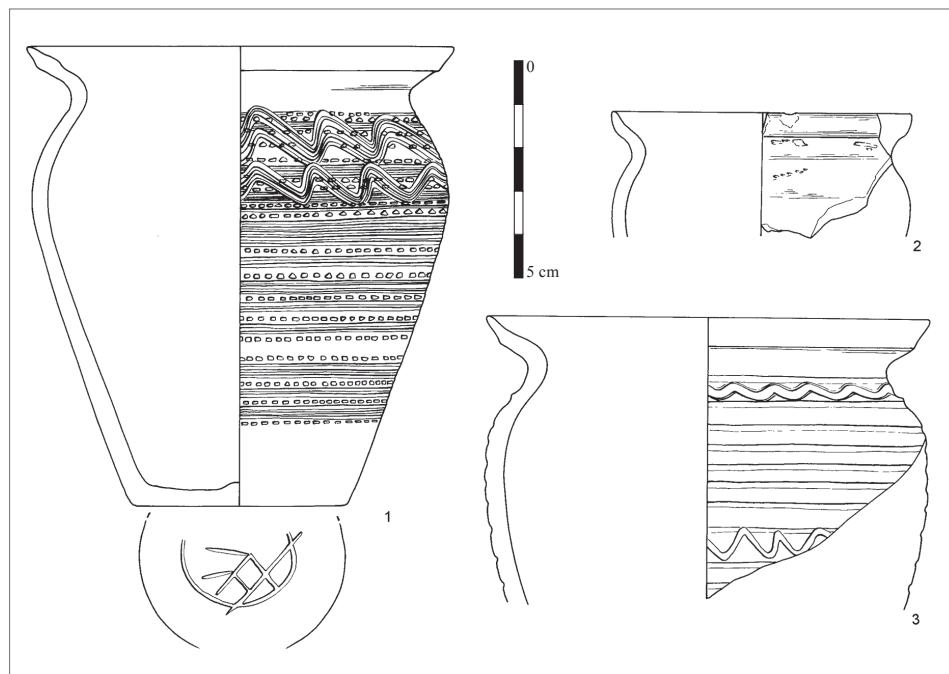
Objekt 11 – sídliskový objekt – pec

Pri začisťovaní plochy sa nám podarilo na severozápadnom okraji cesty zachytiť tmavší oválny tvar. Následne sme v línii dlhšej osi objektu realizovali zisťovací rez za účelom zistenia jeho stratigrafických pomerov. Rez prešiel kupolou pece (obr. 5:9), ktorá bola zahĺbená do žltého ílovitého podlažia. Postupne sme začistili predpecnú jamu a do červena prepálenú mazanicovú kupolu. Predpecná jama mala ľadvinkovitý tvar a bola dlhá 250 cm (obr. 5:9). Za ňou nasledovala kupola pece, ktorej šírka bola 100 cm. Asi v strede predpecnej jamy sa objavil roh z hovädzieho dobytky. V zásype pod deštrukciou kupoly pece sa nachádzalo menšie množstvo keramiky.

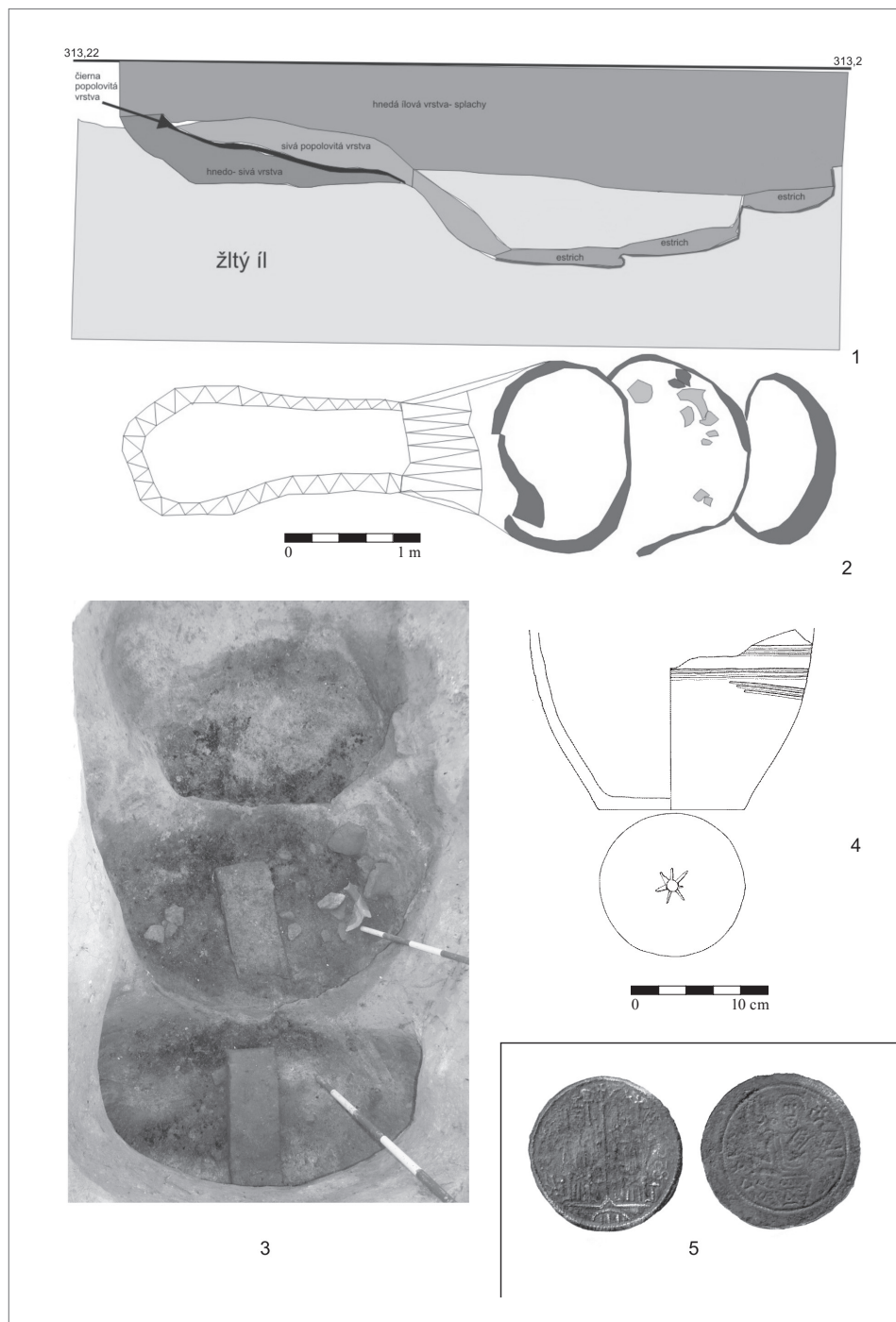
K štandardným súčasťam vrcholnostredovekých sídlisk patria aj samostatne stojace kupolovité pece (Habovštiak 1985, 100–103; Méri 1963; Takács 1998, 183–186). Na seleneckej lokalite boli odkrytí štyria reprezentanti tohto druhu (obr. 2), avšak dvoch typov. Dve pece sa nachádzali na povrchu terénu (obj. 1, 2) a dve boli šachtovito zahĺbené (obj. 4, 11). Všetky kúreniská mali kruhový alebo oválny tvar s priemerom 0,9–1,8 m (obr. 2). V troch prípadoch sa po obvode zachovali zvyšky stien hlinenej kupoly. Prepálený výmaz kúreniska, doplnený o keramické zlomky (obj. 1) a ploché kamene, bol 0,1–0,15 m zahĺbený do podlažia a mierne zošikmený k predpecnej jame. Predpecné jamy mali v pôdoryse oválny (obj. 4, 11) alebo obdĺžnikový tvar (obj. 1). Pece boli jednopriestorové, respektíve nemali rošt. V prípade hlineného roštu by sa muselo vo výplni pece nájsť väčšie množstvo prepálenej mazanice. Preliačenina v zadnej stene pece naznačuje otvor, ktorý ústil do výfukových otvorov (obj. 11). Komín zabezpečoval prúdenie horúceho vzduchu. Podobný otvor sa vyskytuje najčastejšie na tzv. „poľných peciach“, vtesaných vcelku do podlažia (Rada 1966, obr. 212; Scheufler 1972, 70), ale nie je výnimkou ani pri peciach s hlinenou kupolou (Nekuda 1963, plán 1). Pri využívaní pece sa otvor prikryl, aby pec pomalšie chladla. Pece (obj. 4, 11) boli celé zahĺbené do svahu, aby okolitý íl zabránil prenikaniu vlhkosti a prospel dlhšej kumulácii tepla. Dno pece sa nachádzalo v pomerne veľkej hĺbke: pri peci 11 to bolo –90 cm od súčasného terénu, a pri peci 4 to bolo až –170 cm od súčasného terénu. Pece (obj. 1 a 2) boli v spodnej časti zahĺbené a časť kupoly mohla byť vybudovaná nad zemou. Kupola mohla byť spevnená keramickými fragmentmi hrncovitých nádob, ktoré mohli byť navzájom spojené mazanicou (Hrdlička 1967, 343). Toto spevnenie sa našlo iba pri objekte 1. Podobné pece boli preskúmané na stredovekých sídliskách v Párovských Hájoch pri Nitre

(Ruttkay 1995), v Nitre na Šindolke (Fusek 2008) a v Bielovciach (Fusek 2000). Funkcia týchto pecí je doposiaľ dosť nejasná (Takacs 1998, 186). Uvažuje sa o tom, že osamotene stojace ploché pece s predpecnou jamou slúžili na pečenie alebo varenie, azda slúžili ako letné kuchyne (Méri 1963, 276). K tomuto typu by mohli patriť dve pece (obj. 1, 2) zo Seleneča. Šachtovito zahĺbené pece (obj. 4 a 11) so šikmým vstupom a dnom mohli slúžiť na sušenie obilia, ovocia, mäsa, prípadne na údenie (Méri 1963, 277).

Väčšinový podiel nálezového fondu tvorí keramika. Skúmaný súbor tvorí 366 fragmentov. Charakteristickou črtou keramického inventára je vysoká fragmentárnosť a nízka typová rôznorodosť škály hrnčiarских výrobkov. Pritom až 95% exemplárov črepov pochádza z hrncovitých nádob. V skúmanom súbore sa vyskytujú hrnce so štíhlym telom s výduťou v hornej tretine, ktoré tvarovo vychádzajú zo starších tradícií (obr. 6:1), ale aj hrnce so súdkovitým telom, ktoré sú nižšie (obr. 4:15). Fragmety z okrajových častí tvoria 80% nálezov. Priemer ústia sa pohybuje od 9 po 17 cm. Zvyšné typy nádob reprezentujú zlomky z jednoduchých mís a malý zlomok pokrievky. Hlina, z ktorej sú nádoby vyrobené, je jemne plavená s minimom minerálnych štruktúr. V tomto období sledujeme vznik znakov, ktoré neskôr charakterizujú keramiku vrcholného stredoveku. Typickým znakom je ubúdanie sľudy v prímеси hrnčiarской suroviny, až jej úplná absencia a lepší výber hlíny – plastický íl s prímесou kamennej drte. Keramika je kvalitnejšie vypálená, dôsledkom týchto faktorov je ostrejší lom črepov. Prevládajúcim tvarom je ešte stále hrniec, takisto ako v staršom období, zväčša s vydutinou v hornej polovici tela (vajcovité tvary) a častejšie sa vyskytujú hrnce súdkovité s vydutinou v strede tela a širokým dnom. S podobným tvarovým fenoménom sa stretávame napr. aj pri mestskej keramike v Brne, ktorá je datovaná do horizontu prvej tretiny 13. storočia (Procházka–Peška 2007, 220). Ústia hrncovitých nádob sú vyhnuté a ich okraje sú jednoduché, neprofilované alebo málo rozvinuté. Neobjavujú sa zložitejšie profilované okraje, ktoré sa vyskytujú v súbore z Párovských Hájov (Ruttkay 1996), ktorého najstarší horizont je datovaný do druhej polovice 12. storočia mincami Bela III. V súbore sa vyskytujú hlavne jazykovito vyťahnuté okraje (obr. 4:4, 5, 14), ktorých výška je okolo 20 mm.

Obr. 6. Výber keramiky z objektu 4.
Abb. 6. Keramikauswahl aus Objekt 4.

Obr. 7. 1, 2 – objekt 4. Kresba M. Bielich; 3 – objekt 4. Foto M. Bielich; 4 – výber keramiky z objektu 4; 5 – medená minca uhorského panovníka Bela III. (1190–1240).

Abb. 7. 1, 2 – Objekt 4. Zeichnung M. Bielich; 3 – Objekt 4. Foto M. Bielich; 4 – Keramikauswahl aus Objekt 4; 5 – Kupfermünze des ungarischen Herrschers Bela III. (1190–1240).

Vo výzdobe na Selenci sa najčastejšie objavujú obežné línie (obr. 4:15; 5:5), vlnovky vyhotovené hrebeňom (obr. 4:12; 7:1), ale aj jednohrotým nástrojom (obr. 4:15; 5:10; 7:3). Zriedkavejšou výzdobou je radielko, ktoré sa vyskytuje len na jednej nádobe (obr. 7:1). Táto nádoba je však veľmi zaujímavá, pretože radielková výzdoba sa nachádza od pliec nádoby až po dolnú časť, pričom radielko je kombinované na pleciach s vlnkou a na tele s obežnými líniami, ktoré sú robené hrebeňom, ale aj jednohrotým nástrojom. Radielková výzdoba je aplikovaná až po vlnovku, takže vrypky radielka sú na vlnovke. Okraj tejto nádoby sa kalichovito roztvára. Radielkovitá výzdoba sa intenzívnejšie objavuje na keramike od začiatku 13. storočia. Na dne sa nachádza značka, ktorá nie je dokonale vytlačená. Dno nádoby má výrazné klenutie pupákovitého tvaru.

Počas celej etapy 12. storočia sa na nádobách objavujú značky na dnách. V našom súbore sa nachádzajú dve značky: jednoduchá sedemhrotá hviezdička (obr. 6:4) a silne erodovaná geometrická značka v štvoruholníku (obr. 7:1). Farba črepov v lome je červenohnedá. Hlina z nádob je jemne plavená s minimom minerálnych štruktúr. Väčšina nádob je vypálená v oxidačnom prostredí. V skúmanom súbore absentujú zlomky zásobníč, ktoré sa objavujú od 12. storočia. Pravdepodobne je to spôsobené charakterom skúmaných objektov.

Záver

Na lokalite Nitra Selenec III. sa preskúmalo 10 stredovekých objektov. Najzaujímavejšiu skupinu objektov tvoria štyri pece. Tri pece boli v rade v smere juhozápad až severovýchod. Pece objavené na Selenci dokumentujú tepelné spracovanie poľnohospodárskych plodín tak na priamy konzum, ako aj na dlhodobé skladovanie (Fusek 2008, 29). Najmladší nález na lokalite predstavuje medená minca byzantského typu uhorského panovníka Bela III. (1190–1240), ktorá možno definuje koniec osídlenia na polohe Selenec III. Pece datujeme len na základe keramiky, ktorá je veľmi sporadicky zastúpená, do druhej polovice 12. až začiatku 13. storočia.

Príspevok vznikol v rámci GP VEGA č. 2/0189/12, názov projektu: Migrácia – akulturácia – integrácia – mobilita – obchod v dobe sťahovania národov a vo včasnom stredoveku na území Slovenska.

Literatúra

- DAŇOVÁ, K., 2013: Stredoveké pohrebisko na Selenci. Nepochikovaná rigorózná práca. Nitra.
- DAŇOVÁ, K.–RUTKAY, M., 2011: Porušovanie hrobov v 11. storočí na pohrebisku v Nitre-Selenci, *Acta archaeologica Opavensia* 4, 161–167.
- FUSEK, G., 1991: Včasnოსlovenské sídlisko v Nitre na Mikovom Dvore – Frühslawische Siedlung in Nitra-Mikov dvor, *SIArch XXXIX*, 289–330.
- 2000: Torzo stredovekého sídliska v Bielovciach – Überreste einer mittelalterlichen Wüstung in Bielovec, *SIArch XLVIII*, 101–158.
- 2008: Vrcholnostredoveké sídlisko v Nitre-Šindolke – Die hochmittelalterliche Siedlung in Nitra-Šindolka, *AH* 33, 27–40.
- GABULOVÁ, M., 2012: Nitra – Selenec – Beladice – R1 – časť Chrenová – úsek 2 – Selenec I. Nálezová správa č. 18003 uložená v AÚ SAV, Nitra.
- GOŠ, V., 1982: Hrnčířské pece severní Moravy. In: Sborník z 2. semináře Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, 25–32. Brno.
- HABOVŠTIK, A., 1985: Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava.
- HRDLIČKA, L., 1967: Středověká hrnčířská pec s keramickou klenbou v Bakově nad Jizerou, *AR XIX*, 516; 518–519; 521–524.
- CHROPOVSKÝ, B.–FUSEK, G., 1985: Další etapa výskumov v Nitre na Šindolke – Weitere Grabungsetappe in Nitra – Šindolka. In: *AVANS 1985*, 104–105. Nitra.
- MÉRI, I., 1963: Árpád-kori szababban levő kemencék, *Archaeologiai Értesítő* 90, 273–281.
- NEKUDA, V., 1963: Nález středověkých hrnčířských pecí na Moravě, *ČMMZ XLVIII*, 57–84.
- PROCHÁZKA, R.–PEŠKA, M., 2007: Rysy vývoje brněnské keramiky ve 12.–13./14. století, *PV* 48, 143–299.

- RADA, P., 1966: *Kniha o technikách keramiky*. Praha.
- RUTTKAY, M., 1995: Príspevok k poznaniu stredovekej keramiky na juhozápadnom Slovensku – Beitrag zur Erkenntnis der mittelalterlichen Keramik in der Süd-West Slowakei, *AH* 20, 563–583.
- 1996: Die Grundveränderungen in der Keramikproduktion im 12.–14. Jh. in der Westslowakei, *Pravěk NŘ* 1996/6, 261–284.
- RUTTKAY, M. a kol., 2013: Záchranný archeologický výskum na trase výstavby rýchlostnej cesty R1 v úseku Nitra-západ – Selenec. In: *AVANS 2009*, 208–218. Nitra.
- TAKÁCS, M., 1998: Dörfliche Siedlungen der Árpádenzeit (10.–13. Jh.) in Westungarn. In: *Ruralia II. Conference Ruralia II-Spa*. 1–7. September 1997. PA – Supplementum 11, 181–191. Praha.
- TIRPÁK, J., 2010: Nitra-Selenec. Nálezová správa č. 16 890 uložená v AÚ SAV, Nitra.

Zusammenfassung

Ofenfunde aus dem Hochmittelalter in der Lage Selenec in Nitra

Der vorgelegte Beitrag präsentiert die ersten Informationen über die beim Bau der Schnellstraße R1 Nitra West – Selenec im Jahr 2010 in der Lage Selenec III. durchgeführte Rettungsgrabung. Auf der Fläche wurden von uns nach und nach elf Siedlungsobjekte untersucht. Ein Objekt ist urzeitlich und zehn Objekte stammen aus der Zeit des Hochmittelalters (2. Hälfte 12. – Anfang 13. Jhdt.). Bei der Geländebegehung der Lage mit einem Metalldetektor fanden wir in einer Schicht eine Kupfermünze byzantinischen Typs des ungarischen Herrschers Bela III. (1190–1240). Nach und nach wurden vier Öfen untersucht, die wahrscheinlich zur Zubereitung von Nahrungsmitteln dienten. Die Verfüllung der Siedlungsobjekte wurde gebildet aus Keramik, Tierknochen und kleinen Gegenständen. Zwei Öfen waren in einem gelben, lehmhaltigen Untergrund eingetieft. In der Nähe haben wir ein Grubenhaus aus dem 9.–10. Jahrhundert und zwei Gräberfelder vom Ende des 11. Jahrhunderts untersucht. Die Keramik stellen vor allem Töpfe dar. Die Verzierung besteht hauptsächlich aus umlaufenden Linien, die mit einem ein- oder dreispitzigen Instrument angebracht wurden. Seltener treten Wellenlinien, Rädchenverzierungen und Einritzungen auf, die sich zumeist im Schulterbereich der Gefäße befinden. An den Gefäßböden wurden zwei Marken entdeckt: eine in Form eines Vierecks und die zweite in Form eines kleinen Sterns. Das meiste Material wurde in einer Oxidationsumgebung gebrannt. Die Grabung lieferte uns weitere Erkenntnisse über Wirtschaftsobjekte aus der Zeit der zweiten Hälfte des 12. Jahrhunderts bis in den Anfang des 13. Jahrhunderts.

Der vorliegende Beitrag entstand im Rahmen des Förderprojekts VEGA Nr. 2/0189/12, Projektbezeichnung: Migration – Akkulturation – Integration – Mobilität – Handel zur Zeit der Völkerwanderung und im frühen Mittelalter auf dem Gebiet der Slowakei.

Mgr. Mário **Bielich**, PhD., Archeologický ústav SAV, Akademická 2, SK 949 21 Nitra, nraumbie@savba.sk

